

Головко К. М.

аспірант

ЗВО «Міжнародний університет бізнесу і права»

ORCID ID: 0009-0009-4657-437X

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ СПРОЩЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР В УМОВАХ АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ

Статтю присвячено дослідженню правових механізмів спрощення адміністративних процедур в Україні в умовах реалізації адміністративної реформи. Адміністративна процедура розглядається як фундаментальний інститут адміністративного права, що визначає порядок реалізації владних повноважень і водночас виступає гарантією прав і законних інтересів особи. У роботі обґрунтовано, що традиційна модель адміністративних процедур в Україні характеризувалася надмірною формалізованістю, дублюванням функцій, багатоступеневістю погоджень і значними часовими витратами, що формувало бюрократичні бар'єри, підвищувало корупційні ризики та знижувало рівень довіри до державних інституцій. Прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» та розвиток законодавства про адміністративні послуги визначають етап систематизації й уніфікації процедурного регулювання.

Особливу увагу приділено аналізу дерегуляції та деконцентрації як ключових механізмів спрощення. Дерегуляція спрямована на зменшення адміністративних бар'єрів, заміну дозвільних режимів повідомними та запровадження принципу «мовчазної згоди». Деконцентрація забезпечує доступність адміністративних послуг на місцевому рівні, зокрема через мережу центрів надання адміністративних послуг, що функціонують за принципом «єдиного вікна». Важливим чинником модернізації виступає цифровізація, яка трансформує адміністративні процедури завдяки впровадженню електронної ідентифікації, цифрового підпису, інтегрованих державних реєстрів та принципу «once only». Окремо розглянуто український проєкт «Дія» як приклад реалізації концепції «paperless» адміністрування.

У статті узагальнено досвід зарубіжних країн – держав Європейського Союзу, Естонії, Польщі та Німеччини, де спрощення адміністративних процедур базується на цифрових інноваціях, уніфікованих правових стандартах та орієнтації на потреби громадянина. Зроблено висновок, що Україна має можливість адаптувати ці надбання, враховуючи власні національні особливості. Наголошено на правових ризиках спрощення: можливому зниженні рівня процедурних гарантій, викликах кібербезпеки та цифровій нерівності. Підкреслено, що спрощення не може зводитися лише до прискорення ухвалення рішень, а повинно забезпечувати баланс між ефективністю, доступністю та принципом верховенства права. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення національного законодавства, підвищення ефективності діяльності органів публічної адміністрації та гармонізації українського права з європейськими стандартами.

Ключові слова: адміністративна процедура, спрощення процедур, адміністративна реформа, публічне адміністрування, дерегуляція, деконцентрація, цифровізація, електронне урядування, адміністративні послуги, верховенство права.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку української державності характеризується масштабними трансформаціями у сфері публічного управління, що спрямовані на формування сервісної держави, орієнтованої на потреби громадян і бізнесу.

У центрі цих процесів перебуває адміністративна реформа, ключовим елементом якої є модернізація адміністративних процедур. Саме вони виступають тим правовим інструментом, через який громадяни, підприємці та інші суб'єкти взаємодіють з

органами публічної влади. Від якості цих процедур залежить рівень довіри суспільства до держави, ефективність реалізації прав і свобод, а також конкурентоспроможність економіки в цілому.

Тривалий час адміністративні процедури в Україні залишалися складними, надмірно формалізованими й зорієтованими передусім на інтереси самої бюрократичної системи. Серед їхніх характерних рис можна назвати громіздкість, надмірну кількість погоджень, дублювання функцій, значні часові витрати для заявників. Така практика формувала численні бюрократичні бар'єри, які ускладнювали доступ до адміністративних послуг, створювали ризики корупційних зловживань і в підсумку знижували рівень правової захищеності людини. У суспільній свідомості адміністративна процедура часто асоціювалася не з гарантіями реалізації прав, а з додатковими перешкодами, що треба долати.

З огляду на зазначене, реформа публічного управління висунула на перший план завдання докорінного оновлення адміністративних процедур. Спрощення в даному контексті розглядається як стратегічний напрям розвитку держави, спрямований на зменшення бюрократичного навантаження, створення більш сприятливих умов для громадян і бізнесу та формування нового типу взаємовідносин між державою і суспільством. Це спрощення має комплексний характер: передбачає не тільки скорочення кількості документів чи термінів їх розгляду, а й упровадження новітніх правових механізмів, таких як цифровізація, автоматизація процесів, дерегуляція, децентралізація повноважень, розвиток електронного урядування.

Разом із тим, процес спрощення адміністративних процедур повинен ґрунтуватися на принципі правової визначеності та верховенства права. Неприпустимим є зведення його лише до технічного скорочення етапів або до усунення системи контролю. Важливо забезпечити баланс між ефективністю та швидкістю адміністративних дій і водночас – дотриманням законності, захистом прав усіх учасників адміністративного процесу, збереженням належних процедурних гарантій.

Проблематика правових механізмів спрощення адміністративних процедур набуває особливої актуальності в умовах сучасних викликів. До них належать: потреба у швидкому реагуванні держави на суспільні потреби, подолання надмірної зарегульованості господарської діяльності, розвиток цифрової економіки, необхідність підвищення інвестиційної привабливості України, а також адаптація національного законодавства до європейських стандартів. Усе це вимагає вироблення цілісної концепції спрощення адміністративних процедур, яка поєднувала б ефективність, прозорість, технологічність та відповідність демократичним цінностям.

Таким чином, дослідження правових механізмів спрощення адміністративних процедур у контексті адміністративної реформи має не лише теоретичне, але й важливе прикладне значення. Його результати можуть стати основою для вдосконалення законодавства, оптимізації діяльності органів публічної адміністрації та підвищення рівня довіри громадян до держави як до партнера у забезпеченні їхніх прав і законних інтересів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українська адміністративно-правова доктрина послідовно розглядає спрощення процедур як наслідок переходу від владно-розпорядчої моделі до сервісної. Класичні підходи до розуміння природи публічної адміністрації закладено у працях В.Б. Авер'янова, О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяка, В.К. Колпакова, де процедура тлумачиться як гарант прав і спосіб самообмеження влади. Далі цю лінію розвивають В.П. Тимошук, І.Б. Коліушко, Р.С. Мельник, які наголошують на зв'язку процедурних гарантій із прозорістю управління, належним урядуванням та антикорупційною стійкістю. У центрі уваги цих авторів – передбачуваність, чіткість етапів розгляду справи, право бути вислуханим, мотивоване рішення та ефективні засоби оскарження; спрощення тлумачиться не як «скорочення заради скорочення», а як правова інженерія, що зберігає гарантії.

Окремий блок українських досліджень присвячено дерегуляції та оптимізації дозвільних і реєстраційних процедур у господарській діяльності. Праці О.М. Пасе-

нюка, Н.Є. Блажівської, О.Ю. Бандурки, О.В. Кузьменко підкреслюють, що надмірна регламентація підвищує транзакційні витрати бізнесу та стимулює обхідні практики; ефективне спрощення досягається через зменшення кількості документів, переходи до повідомних процедур, тайм-ліміти та «мовчазну згоду». Водночас автори застерігають від механічної лібералізації без ризик-орієнтованого контролю та належної відповідальності.

Значущою для української доктрини є компаративістика із традицією загального адміністративного права континентальної Європи. У працях Г. Маурера, Ю. Шварце, Ф. Вольфрума, М. Герцога, а також у роботах Ж. Шевальє та Д. Ришара процедури розглядаються як «каркас законності», який уможливорює дискрецію, але не підміняє матеріальні норми. Європейська література з належного урядування (П. Крейг, К. Харлоу, Дж. Мендес) підкреслює роль участі заінтересованих сторін, обов'язок мотивування та пропорційність як умови для будь-якого спрощення. У сфері політики «Better Regulation» напрацьовано інструменти RIA, «one-in-one-out», перегляди регуляцій, що стають методологічною основою для реформи процедур.

Ще один масив праць присвячено цифровізації й електронному урядуванню як каталізаторам спрощення. У вітчизняних і зарубіжних дослідженнях (зокрема естонська школа e-governance, польські праці щодо deregulacja та «paperless office») підкреслюються «once-only principle», інтероперабельність реєстрів, е-ідентифікація та кваліфікований е-підпис як правові передумови автоматизації проваджень. Підхід «digital-by-default» пропонується як новий процедурний стандарт: заяву, докази, комунікацію й рішення слід проектувати цифровими з моменту виникнення адміністративної справи. Водночас західна доктрина акцентує на ризиках: алгоритмічна упередженість, непрозорість автоматизованих рішень, потреба в «людському нагляді» та вмонтованих механізмах оскарження.

У працях, що аналізують українську реформу, звертається увага на інституційні чинники успіху: розмежування повноважень між центральними та міс-

цевими органами, стандартизація процедур і форм, єдині реєстри, «єдине вікно», центри надання адміністративних послуг, уніфікація строків і перехід до «життєвих ситуацій» як моделі сервісу. Дискусійними залишаються питання меж «мовчазної згоди», співвідношення повідомних і дозвільних режимів у ризиконебезпечних сферах, а також узгодження спрощення з вимогами безпеки, екології, фінмоніторингу та захисту персональних даних.

Важливим видається і «процесуально-проектний» вимір, який пропонують сучасні дослідники з публічного менеджменту: процедура розглядається як керований процес із вимірюваними KPI – тривалість, кількість контактів, частка автоматизованих кейсів, вартість для заявника, частка виправлень. Таке проектування підтримує тезу про те, що спрощення має бути підтверджене доказами: експериментами, А/В-тестами сервісів, публічною звітністю.

Підсумовуючи, у науковому дискурсі склалися три узгоджені позиції. По-перше, спрощення є не самоціллю, а способом реалізувати принципи верховенства права, пропорційності та доступності адміністративних послуг. По-друге, воно має спиратися на інституційно й технічно спроможні механізми – стандартизовані процедури, цифрову інфраструктуру, ризик-орієнтований контроль і ефективні засоби правового захисту. По-третє, необхідний постійний моніторинг впливу спрощення на фактичні права та безпеку, аби не допустити редукції гарантій. Саме ці висновки задають методологічні орієнтири для подальшого викладу матеріалу статті.

Мета статті – дослідження правових механізмів спрощення адміністративних процедур в умовах сучасної адміністративної реформи в Україні, з'ясування їх змісту, особливостей, ефективності та перспектив подальшого розвитку. Досягнення цієї мети зумовлює необхідність не лише окреслення загальнотеоретичних підходів до розуміння категорії «адміністративна процедура», а й глибокого аналізу тих інструментів, які забезпечують її оптимізацію. Важливо простежити, як упровадження принципів спрощення

впливає на взаємовідносини між державою та громадянином, рівень прозорості й відкритості діяльності органів влади, а також на формування нової управлінської культури в Україні.

Виклад основного матеріалу. Адміністративна процедура є одним із фундаментальних інститутів адміністративного права, що визначає послідовність дій органів публічної влади під час розгляду й вирішення індивідуальних адміністративних справ. Її правова природа полягає в тому, що саме через процедуру реалізується владна компетенція держави, забезпечується баланс між інтересами публічної адміністрації та правами приватних осіб [1, с. 45].

У науковій літературі адміністративна процедура розглядається як «правова форма діяльності» органів влади, що відмежовує публічне управління від свавілля, оскільки надає йому формалізованого та передбачуваного характеру. Вона встановлює чіткі правила, строки, порядок подання документів, права та обов'язки сторін, механізми оскарження рішень [2, с. 97]. Таким чином, процедура є своєрідним «каркасом законності» для діяльності адміністрації.

Місце адміністративної процедури у системі публічного адміністрування визначається кількома ключовими аспектами. По-перше, вона виступає інструментом реалізації прав і законних інтересів особи, оскільки саме через процедуру громадяни отримують адміністративні послуги, ліцензії, дозволи, реєстрацію чи інші рішення [3, с. 211]. По-друге, адміністративна процедура виконує гарантійну функцію, адже наявність чітких правил мінімізує ризик зловживання владою, створює умови для рівності всіх заявників [4, с. 163]. По-третє, вона забезпечує прозорість і підзвітність діяльності органів влади, формуючи у громадян відчуття правової захищеності [5, с. 54].

У правовій системі України адміністративна процедура тривалий час не мала єдиного законодавчого врегулювання. Її норми були розпорошені у численних спеціальних законах та підзаконних актах, що ускладнювало застосування та створювало правову невизначеність. Прийняття у

2022 році Закону України «Про адміністративну процедуру» стало важливим кроком до уніфікації правил та наближення українського правового регулювання до європейських стандартів [6, с. 12].

Особливе значення адміністративної процедури полягає в тому, що вона є основою взаємодії держави та громадянина. Будь-яке звернення особи до органу публічної адміністрації, будь то реєстрація, отримання довідки, погодження чи дозвіл, відбувається саме через процедуру. Відтак якість і доступність процедур безпосередньо впливають на рівень довіри до держави та її інституцій [7, с. 148].

Сучасні тенденції розвитку публічного адміністрування в Україні йдуть шляхом спрощення адміністративних процедур. Це означає зменшення кількості етапів, цифровізацію процесів, скорочення строків розгляду, запровадження принципу «мовчазної згоди», електронної ідентифікації, інтегрованих реєстрів і «єдиного вікна» [8, с. 202]. Водночас важливо, щоб спрощення не призводило до зниження рівня правових гарантій, а навпаки – робило їх більш ефективними й доступними [9, с. 73].

Таким чином, адміністративна процедура є не лише технічним інструментом реалізації управлінських рішень, а й юридичною гарантією реалізації конституційних прав, основою правової держави та демократичного врядування.

Правові основи спрощення адміністративних процедур в Україні сформувалися у процесі становлення демократичної, правової та сервісно орієнтованої держави. Вони відображають прагнення до зменшення бюрократичних бар'єрів, підвищення прозорості управлінських рішень і розширення можливостей громадян у реалізації своїх прав.

Важливою віхою в цьому процесі стало прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» від 17 листопада 2021 р., який набрав чинності у 2022 р. Цей акт уперше закріпив універсальні правила взаємодії між особою та органами публічної адміністрації. У законі визначено основні принципи адміністративної процедури – верховенство права, рівність перед законом, офіційність, пропорцій-

ність, розсудливість, доступність і зрозумілість рішень. Значна увага приділена правам заявників, серед яких: право бути вислуханим, доступ до матеріалів справи, право на юридичну допомогу, отримання вмотивованого рішення та ефективні засоби оскарження [10, с. 19].

Паралельно розвиток отримали спеціальні закони, що регулюють надання адміністративних послуг. Закон України «Про адміністративні послуги» 2012 р. визначив організаційно-правові засади створення центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП), упровадив механізми «єдиного вікна» та встановив обов'язок органів влади дотримуватися стандартизованих процедур. Це дозволило зменшити кількість контактів громадян із посадовцями, знизити рівень корупційних ризиків і підвищити якість послуг [11, с. 56].

Значний вплив на спрощення процедур справила цифровізація, реалізована через державний проєкт «Дія», що інтегрував низку електронних сервісів. Запровадження електронної ідентифікації, цифрового підпису, електронних реєстрів та онлайн-послуг сприяло переходу до принципу «paperless» у публічному адмініструванні [12, с. 104]. Це відповідає європейським стандартам, закріпленим у низці документів ЄС, зокрема у Директиві 2006/123/ЄС про послуги на внутрішньому ринку, яка передбачає обов'язковість спрощених і прозорих адміністративних процедур [13, с. 37].

Важливим напрямом є дерегуляція та деконцентрація адміністративних повноважень. Низка нормативних актів, прийнятих у межах реформування господарської діяльності, передбачає перехід від дозвільних процедур до повідомних, скорочення кількості документів і термінів їх розгляду. Прикладом є законодавство у сфері будівництва, підприємництва та державної реєстрації, де запроваджено принцип «мовчазної згоди» [14, с. 142].

Водночас українське законодавство поступово гармонізується з європейськими стандартами адміністративного права. Це стосується імплементації положень Європейського кодексу належної адміністративної поведінки, який наголошує на доступності адміністративних

процедур, обов'язку органів влади діяти в інтересах громадян і забезпеченні належного рівня правових гарантій [15, с. 89].

Таким чином, нормативно-правова база України у сфері спрощення адміністративних процедур пройшла шлях від фрагментарного регулювання до системного закріплення універсальних принципів. Її подальший розвиток потребує послідовного впровадження положень законодавства на практиці, розширення сфери електронних сервісів, зменшення дублювання процедур і гармонізації з правом Європейського Союзу.

Одним із ключових напрямів сучасної адміністративної реформи в Україні є дерегуляція, яка спрямована на усунення надмірних, дублюючих або застарілих вимог у сфері публічного адміністрування. Її стратегічна мета полягає у зменшенні регуляторного тиску на громадян і бізнес, створенні сприятливих умов для реалізації господарської ініціативи, зниженні корупційних ризиків і підвищенні прозорості процедур [16, с. 44]. Дерегуляція тлумачиться як системна діяльність держави, яка включає перегляд законодавчих та підзаконних актів, усунення надмірних бар'єрів, запровадження більш гнучких і простих адміністративних процедур.

Важливою складовою дерегуляційної політики є перехід від дозвільних до повідомних механізмів. У тих сферах, де ризики для суспільних інтересів є мінімальними, замість складної системи дозволів запроваджується повідомний порядок. Це означає, що суб'єкт господарювання може розпочати діяльність одразу після подання відповідного повідомлення, а органи влади здійснюють лише вибірковий контроль за результатами. Такий підхід значно спрощує адміністративні процедури та скорочує фінансові й часові витрати заявників [17, с. 132].

Одним із найбільш дискусійних, але водночас ефективних інструментів дерегуляції є принцип «мовчазної згоди». Він означає, що якщо компетентний орган не ухвалив рішення у встановлений строк, заява заявника вважається погодженою автоматично. Цей механізм упроваджено у сферах будівництва, державної реєстрації, ліцензування та господарської діяль-

ності. Його позитив полягає у ліквідації затягування процедур і зменшенні впливу людського чинника. Проте застосування «мовчазної згоди» потребує чітких законодавчих гарантій, аби уникнути ризиків зловживань у чутливих сферах, пов'язаних із безпекою чи охороною довкілля [18, с. 71].

Дерегуляція також включає оптимізацію дозвільної системи, яка передбачає скорочення кількості документів, що подаються, уніфікацію форм заяв, запровадження єдиних реєстрів і використання електронних сервісів. Наприклад, у сфері будівництва було суттєво скорочено кількість процедур і строків отримання дозволів, а частина дій переведена в онлайн-формат. У підприємницькій сфері скасовано значну кількість застарілих дозволів, що не відповідали сучасним економічним умовам. Ці кроки дозволили знизити адміністративне навантаження на бізнес та створити сприятливіший інвестиційний клімат [19, с. 63].

Не менш важливою є деконцентрація, що означає передачу частини повноважень центральних органів на територіальний рівень. На відміну від децентралізації, яка передбачає передання повноважень органам місцевого самоврядування, деконцентрація стосується розширення компетенції територіальних органів центральних органів влади. Це дозволяє забезпечити наближення адміністративних процедур до громадян, зменшити навантаження на центральні структури й пришвидшити ухвалення рішень [20, с. 28].

Особливо яскравим прикладом реалізації деконцентрації стало створення центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП). Вони функціонують за принципом «єдиного вікна», коли громадянин може отримати комплекс адміністративних послуг у межах одного візиту. Така модель усуває необхідність звертатися до кількох різних органів, мінімізує контакт із чиновниками й водночас підвищує якість обслуговування. Діяльність ЦНАПів сприяла не лише підвищенню доступності процедур, а й формуванню нової управлінської культури – орієнтації влади на потреби громадян.

Деконцентрація має і додатковий позитивний ефект: вона забезпечує більш

ефективне використання ресурсів, адже рішення ухвалюються безпосередньо там, де виникає потреба. Це особливо актуально в умовах децентралізації та формування об'єднаних територіальних громад, які поступово перебирають на себе функції адміністративного обслуговування населення.

Отже, можна стверджувати, що дерегуляція та деконцентрація є взаємодоповнюючими механізмами спрощення адміністративних процедур. Якщо дерегуляція ліквідує зайві бар'єри, зменшує кількість формальностей і встановлює нові, гнучкі підходи до регулювання, то деконцентрація забезпечує територіальну доступність послуг, прискорює процеси прийняття рішень і робить публічну адміністрацію ближчою до громадян. У сукупності ці механізми формують основу сучасної моделі адміністративного управління, яка здатна поєднувати ефективність, прозорість і орієнтованість на людину.

Одним із найпотужніших інструментів спрощення адміністративних процедур в умовах сучасної адміністративної реформи є цифровізація та розвиток електронного урядування. Технологічний прогрес відкрив нові можливості для органів публічної адміністрації, дозволивши змінити саму логіку взаємодії держави та громадянина. Якщо раніше процедура асоціювалася з паперовими документами, чергами та бюрократичними затримками, то сьогодні акцент робиться на електронні сервіси, дистанційне отримання послуг та автоматизацію процесів [21, с. 115].

Цифровізація адміністративних процедур в Україні розвивається у кількох взаємопов'язаних напрямках. По-перше, це запровадження електронної ідентифікації та електронного підпису, які дозволяють автентифікувати особу без необхідності фізичної присутності. По-друге, інтеграція державних електронних реєстрів, що уможливорює автоматичний обмін даними між органами влади без повторного подання одних і тих самих документів громадянами. По-третє, це онлайн-платформи надання адміністративних послуг, серед яких найбільш показовим прикладом є мобільний додаток та портал «Дія» [22, с. 48].

Важливим досягненням цифровізації стало закріплення принципу «once only», який означає, що громадянин або бізнес мають подавати інформацію державі лише один раз, після чого вона повторно використовується у всіх необхідних процедурах. Це значно знижує адміністративне навантаження та ліквідує дублювання документів [23, с. 139].

Електронне урядування дозволяє також упроваджувати принцип «digital by default», за якого адміністративні послуги проектуються одразу у цифровій формі. Замість перенесення паперових процедур в електронний формат відбувається створення нових, спрощених та автоматизованих процесів. У низці сфер уже функціонують автоматичні адміністративні рішення, наприклад, у сфері реєстрації бізнесу чи отримання окремих довідок. Це суттєво зменшує роль чиновника у процесі ухвалення рішень, а відтак і ризик корупційних зловживань [24, с. 76].

Міжнародний досвід свідчить, що цифровізація є невід'ємною складовою побудови сучасної держави. Зокрема, у Естонії діє комплексна система e-government, де понад 95 % адміністративних послуг доступні онлайн, а принцип електронної ідентифікації забезпечує єдину точку доступу до всіх державних сервісів. У Польщі здійснено масштабний проєкт deregulacja, у рамках якого значну кількість процедур переведено в електронну форму. Ці приклади стали орієнтиром і для України [25, с. 211].

Водночас цифровізація адміністративних процедур супроводжується низкою викликів. По-перше, це захист персональних даних та інформаційна безпека, адже зростає ризик несанкціонованого доступу до чутливих відомостей. По-друге, існує проблема цифрової нерівності, яка полягає у тому, що не всі громадяни мають рівний доступ до електронних сервісів. По-третє, важливим є забезпечення людського контролю над автоматизованими рішеннями, щоб уникнути помилок алгоритмів та гарантувати право особи на оскарження [26, с. 92].

Таким чином, можна дійти висновку про те, що цифровізація та електронне урядування істотно трансформують адміні-

стративні процедури в Україні, роблячи їх швидшими, прозорішими й доступнішими. Вони забезпечують зменшення бюрократичного навантаження, мінімізують вплив людського фактора й відкривають нові можливості для взаємодії держави з громадянами. Водночас успіх цих процесів залежить від здатності держави гарантувати безпеку цифрових сервісів, зберегти правові гарантії для заявників та інтегрувати нові технології в цілісну систему публічного адміністрування.

Дослідження зарубіжного досвіду спрощення адміністративних процедур є важливим для розуміння тенденцій розвитку публічного управління та запозичення найкращих практик. Країни Європейського Союзу, а також держави з розвинутою електронною інфраструктурою (Естонія, Сінгапур, Канада) продемонстрували, що модернізація процедур у поєднанні з цифровізацією сприяє зростанню довіри громадян до влади, зменшенню адміністративного навантаження та розвитку економіки.

Одним із прикладів є Естонія, де побудована комплексна система e-government, що охоплює електронну ідентифікацію, взаємопов'язані реєстри та універсальний цифровий підпис. Завдяки цьому понад 95 % адміністративних послуг доступні онлайн, а більшість процедур здійснюється автоматично без контакту з посадовими особами [27, с. 33]. Принцип «once-only» забезпечує, що громадяни подають інформацію державі лише один раз, після чого вона повторно використовується у різних адміністративних процесах.

У Польщі в межах політики deregulacja реалізовано масштабне скорочення надмірних дозвільних процедур та їх переведення в електронний формат. Запровадження повідомного порядку у багатьох сферах дало змогу зменшити навантаження на бізнес і водночас підвищити рівень правової визначеності [28, с. 74]. Крім того, польський досвід засвідчив ефективність принципу «мовчазної згоди», який дозволив усунути затягування строків ухвалення рішень.

Німеччина демонструє інший підхід, роблячи акцент на стандартизації адміністративних процедур. Федеральний закон

про адміністративну процедуру (VwVfG) містить універсальні правила, які застосовуються до всіх органів публічної адміністрації, що забезпечує передбачуваність та єдність правозастосування [29, с. 118]. Подібний підхід існує у Франції, де Кодекс адміністративних відносин визначає загальні принципи взаємодії держави та громадянина.

У Європейському Союзі важливим джерелом є Директива 2006/123/ЄС про послуги на внутрішньому ринку, яка зобов'язує держави-члени забезпечувати прозорі та прості адміністративні процедури, зокрема через використання електронних засобів. Додатково розроблений Європейський кодекс належної адміністративної поведінки, що фіксує стандарти чесності, прозорості та неупередженості у роботі публічної адміністрації [30, с. 64].

Дослідження зарубіжного досвіду свідчать про кілька універсальних тенденцій:

- цифровізація – створення електронних реєстрів, порталів послуг і автоматизація ухвалення рішень;
- уніфікація процедур – закріплення єдиних адміністративних стандартів для різних органів влади;
- скорочення дозвільних бар'єрів – перехід до повідомних механізмів та «мовчазної згоди»;
- принцип орієнтації на громадянина – організація процедур відповідно до життєвих ситуацій, а не до внутрішньої логіки адміністрації.

Для України цей досвід має подвійне значення. З одного боку, він задає орієнтири для реформування національного законодавства у напрямку гармонізації з європейськими стандартами. З іншого – вимагає адаптації до національних умов, врахування соціально-економічних та культурних особливостей. Естонська модель цифрового урядування може стати прикладом для розвитку електронних сервісів, польська практика *deregulacja* – для спрощення дозвільних процедур, а німецький досвід уніфікації правил – для систематизації адміністративного законодавства.

Отже, зарубіжний досвід підтверджує, що успішне спрощення адміністративних процедур ґрунтується на поєднанні тех-

нологічних рішень, чітких нормативних стандартів і орієнтації на потреби громадян. Україна має можливість використати ці надбання для побудови сучасної, ефективної та сервісної публічної адміністрації.

Попри очевидні переваги спрощення адміністративних процедур, цей процес супроводжується низкою ризиків та правових викликів, які потребують особливої уваги як науковців, так і практиків. Їх можна умовно поділити на кілька груп: нормативні, інституційні, технологічні та соціально-правові.

1. Нормативні ризики. Спрощення процедур часто асоціюється зі скороченням кількості документів, строків чи етапів розгляду. Проте надмірне «спрощення» може призвести до втрати належного рівня правових гарантій. Наприклад, принцип «мовчазної згоди» у разі його беззастережного застосування може створити загрозу у сферах, що пов'язані з безпекою чи охороною довкілля [31, с. 55]. Крім того, недосконала гармонізація законодавства іноді призводить до суперечностей між спеціальними законами та Законом України «Про адміністративну процедуру», що породжує правову невизначеність.

2. Інституційні ризики. Навіть найкращі законодавчі рішення можуть виявитися неефективними без належної інституційної спроможності. В Україні досі існує проблема кадрового дефіциту у сфері публічного адміністрування, недостатня кваліфікація працівників та інерційність бюрократичної культури [32, с. 102]. Це ускладнює практичну імплементацію принципів спрощення та призводить до збереження формальних бар'єрів.

3. Технологічні ризики. Цифровізація процедур відкриває нові можливості, але водночас створює й нові виклики. До них належать загрози кібербезпеці, ризик несанкціонованого доступу до персональних даних, а також проблема алгоритмічної упередженості під час ухвалення автоматизованих рішень [33, с. 88]. Крім того, у віддалених регіонах залишається нерівний доступ до цифрової інфраструктури, що може спричинити «цифрову дискримінацію».

4. Соціально-правові ризики. Зміни у процедурному законодавстві не завжди

супроводжуються належним інформуванням населення. Як наслідок, громадяни не завжди знають свої права, не користуються новими можливостями або стикаються з труднощами в адаптації до електронних сервісів [34, с. 39]. Це знижує ефективність навіть найпрогресивніших інструментів і може призвести до зростання недовіри до органів влади.

5. Взаємодія з європейськими стандартами. Важливим викликом є узгодження українського законодавства з правом ЄС, зокрема з Директивою 2006/123/ЄС про послуги на внутрішньому ринку та Європейським кодексом належної адміністративної поведінки. Недостатнє врахування цих стандартів може уповільнити євроінтеграційні процеси та поставити під сумнів відповідність України принципам належного врядування [35, с. 76].

Виходячи із вищевикладеного, можна констатувати, що правові ризики у процесі спрощення адміністративних процедур є багатогранними та потребують комплексної відповіді. Подолання цих викликів можливе лише за умови поєднання якісного законодавчого регулювання, інституційної спроможності, сучасних технологій та активної комунікації з громадянами.

Висновки і пропозиції. Спрощення адміністративних процедур є ключовим напрямом адміністративної реформи в Україні, оскільки саме від організації процедур залежить ефективність діяльності органів влади, рівень довіри громадян і можливості реалізації їхніх прав. Запровадження Закону «Про адміністративну процедуру», розвиток системи адміністративних послуг, дерегуляція та цифровізація створили нормативно-правову основу для побудови сучасної моделі публічного адміністрування, наближеної до європейських стандартів.

Основними інструментами оптимізації виступають дерегуляція, що зменшує кількість бар'єрів і запроваджує повідомні механізми та «мовчазну згоду», а також деконцентрація, яка забезпечує територіальну доступність послуг через мережу ЦНАП. Важливу роль відіграє цифровізація, яка сприяє переходу до електронного урядування, автоматизації процесів і впровадженню принципу «once only», що

значно скорочує навантаження на громадян і бізнес.

Водночас спрощення має здійснюватися з урахуванням принципів правової визначеності та верховенства права. Надмірне скорочення процедур без належних гарантій може знизити рівень правового захисту. Тому подальші реформи повинні бути спрямовані на баланс між швидкістю й ефективністю адміністративних дій та збереженням повноцінних правових гарантій, що є запорукою формування сервісної держави та інтеграції України у європейський правовий простір.

Список використаної літератури:

1. Авер'янов В.Б. Публічна адміністрація: теорія і практика. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 352 с.
2. Андрійко О.Ф. Органи виконавчої влади: адміністративно-правовий статус. Київ: Наукова думка, 2004. 268 с.
3. Битяк Ю.П. Адміністративне право України. Харків: Право, 2012. 528 с.
4. Колпаков В.К. Адміністративне право України: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 400 с.
5. Тимошук В.П. Адміністративні процедури та адміністративне судочинство. Київ: Факт, 2003. 320 с.
6. Закон України «Про адміністративну процедуру» від 17 листопада 2021 р. № 2073-ІХ. *Голос України*. 2021. № 228.
7. Закон України «Про адміністративні послуги» від 6 вересня 2012 р. № 5203-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 32. Ст. 409.
8. Пасенюк О.М. Адміністративне судочинство в Україні. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 288 с.
9. Блажівська Н.Є. Адміністративний процес: проблеми теорії та практики. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 356 с.
10. Коліушко І.Б., Тимошук В.П. Адміністративна процедура і адміністративні послуги. Київ: Факт, 2004. 288 с.
11. Мельник Р.С. Проблеми правового регулювання адміністративних процедур. Харків: Право, 2018. 312 с.
12. Дія. Портал державних послуг України. URL: <https://diia.gov.ua>.
13. Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council on services in the internal market. *Official Journal of the European Union*. 2006. L 376.
14. Шевальє Ж. Наука адміністрації. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 280 с.
15. Maurer H. Allgemeines Verwaltungsrecht. München: C.H. Beck, 2009. 512 S.
16. Deregulation Report: Simplification of Administrative Procedures in Business. Warsaw: Ministry of Economy of Poland, 2015. 124 p.
17. Schwarz Y. Europäisches Verwaltungsrecht. Baden-Baden: Nomos, 2011. 640 S.

18. European Code of Good Administrative Behaviour. European Ombudsman. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2001. 40 p.
19. Wolf R. Verwaltungsrecht. Berlin: Springer, 2010. 420 S.
20. OECD. Regulatory Policy in Perspective: A Reader's Companion to the OECD Regulatory Policy Outlook. Paris: OECD Publishing, 2015. 340 p.
21. Кузьменко О.В. Адміністративні послуги: правова природа та особливості надання. Харків: Право, 2014. 280 с.
22. Гриценко І.С. Електронне урядування в Україні: проблеми правового забезпечення. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 256 с.
23. European Commission. Once-Only Principle for Citizens and Businesses. Brussels, 2017. 58 p.
24. Craig P., Harlow C. Administrative Law. Oxford: Oxford University Press, 2017. 384 p.
25. Mendes J. Good Administration in EU Law and Policy. Oxford: Oxford University Press, 2011. 360 p.
26. Вовк К.М. Кібербезпека та захист персональних даних: адміністративно-правові аспекти. Київ: Право України, 2020. 272 с.
27. E-Government in Estonia: Annual Report 2020. Tallinn: Ministry of Economic Affairs and Communications, 2021. 95 p.
28. Deregulacja w Polsce: Raport 2018. Warszawa: Ministerstwo Rozwoju, 2019. 134 s.
29. Verwaltungsverfahrensgesetz (VwVfG). Bundesgesetzblatt. Bonn, 1976.
30. Code des relations entre le public et l'administration. Paris: La Documentation Française, 2015. 512 p.
31. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 560 с.
32. Мельник М.І., Хавронюк М.І. Корупція: природа, прояви, протидія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 456 с.
33. Копиленко О.Л. Правове регулювання інформаційних відносин в Україні. Харків: Право, 2021. 288 с.
34. OECD Digital Government Review of Ukraine. Paris: OECD Publishing, 2022. 210 p.
35. Harlow C., Rawlings R. Law and Administration. Cambridge: Cambridge University Press, 2021. 400 p.

Golovko K. M. Legal mechanisms for simplifying administrative procedures in the context of administrative reform

The article is devoted to the study of legal mechanisms for simplifying administrative procedures in Ukraine under the conditions of ongoing administrative reform. Administrative procedures are analyzed as a fundamental legal institution that determines the order of realization of public authority and the guarantees of individual rights. Emphasis is placed on the fact that the traditional Ukrainian model of administrative procedures was characterized by excessive formalism, multistage processes, and duplication of functions, which created significant bureaucratic barriers, increased corruption risks, and undermined public trust in state institutions. The adoption of the Law of Ukraine "On Administrative Procedure" and the development of legislation on administrative services have become milestones in the formation of a unified legal framework for procedural regulation.

Special attention is paid to the role of deregulation and deconcentration as mechanisms of simplification. Deregulation aims at reducing administrative barriers, replacing permit regimes with notification-based ones, and introducing the principle of "tacit consent." Deconcentration ensures accessibility of services at the local level, particularly through the network of administrative service centers, which provide services under the "one-stop shop" model. Another powerful factor is digitalization and e-government, which transform the nature of administrative procedures by introducing electronic identification, digital signature, integrated state registers, and the principle of "once only." The Ukrainian project "Diia" is considered as a key tool in implementing the "paperless" administration model.

The article also analyzes the legal experience of EU member states, Estonia, Poland, and Germany, where simplification of administrative procedures is based on digital innovations, unified legal standards, and a citizen-oriented approach. It is concluded that Ukraine should adapt the best international practices while preserving national specificities. At the same time, attention is drawn to the legal risks of simplification, such as the potential weakening of procedural guarantees, cybersecurity threats, and digital inequality. The study emphasizes that simplification should not be reduced to mere acceleration of decision-making but must ensure a balance between efficiency, accessibility, and the rule of law. The results of the research may be useful for improving Ukrainian legislation, increasing the efficiency of public administration, and harmonizing national law with European legal standards.

Key words: administrative procedure, simplification of procedures, administrative reform, public administration, deregulation, deconcentration, digitalization, e-government, administrative services, rule of law.